

Van rebelse atheïst naar

compromissen specialist

Het grote thema van politiek filosoof **Élise Rouméas** is ‘het compromis’. Een belangrijke rol speelt haar jeugd in een religieuze gemeenschap in de Jura. Ze onderzoekt het politieke compromis, oftewel de ‘dans van concessies’. Wat is de waarde daarvan? Met het antwoord kunnen hedendaagse politici hun voordeel doen.

JURGEN TIEKSTRA REYER BOXEM

WWW.RUG.NL/STAFF/E.ROUMEAS

‘Ik heb al jong moeten leren compromissen te sluiten’, zegt Élise Rouméas, met de haar kenmerkende gulle lach. De Franse politiek filosofe, verbonden aan Campus Fryslân van de RUG, groeide op in een gezin met acht kinderen in het berggebied Jura. Daar aan de grens met Zwitserland was ze dooplid van de Vergadering der Gelovigen, een religieuze gemeenschap die ze al jong achter zich liet. Het zijn biografische feiten die haar niet alleen persoonlijk beïnvloeden, maar ook als politiek denker die van het thema ‘compromis’ tot nu toe haar levenswerk maakt.

Obscure interreligieuze denkers

Rouméas liet de Jura achter zich om op haar achttiende aan de Parijse universiteit Science Po te studeren. ‘Als een master-student voelde ik de behoefte om na te denken over hoe je in gesprek kunt zijn met mensen met wie je het heftig oneens bent. Want er bestond echt een kloof tussen mij en mijn familie.’ Ze wierp zich op religieus pluralisme, en verdiepte zich in de werken van obscure interreligieuze denkers als de Spaanse katholieke priester Raimon Panikkar.

Maar aangekomen in haar promotietraject begon dit denken over een interreligieuze dialoog haar toenemend tegen te staan. ‘Ik begon me te ergeren aan de pleitbezorgers van de interreligieuze dialoog, want ze waren volgens mij, hoe zal ik het zeggen?, soms wat naïef,’ zegt ze. ‘Die denkers benadrukten de gemeenschappelijke deler, de religieuze harmonie, en de eenheid in het geloof. Dat klonk erg progressief en liberaal, maar is niet representatief voor hoe de wereld werkelijk is. De religieuze gemeenschap die ikzelf kende, was niet geïnteresseerd in een religieuze dialoog. Ze was geïnteresseerd in bekering. De bekering van moslims, de bekering van joden.’

Rebelse atheïst

Dat klinkt alsof ze op dat moment de hoop ook opgaf de kloof tussen haar en haar religieuze familie in de Jura te overbruggen.

In 2006 verliet **Élise Rouméas** de Jura om in Parijs te gaan studeren. Als student en promovendus maakte ze graag gebruik van uitwisselingsprogramma’s en verbleef ze een jaar op de John Hopkins University en daarna op Yale Universiteit; beiden aan de Amerikaanse oostkust. Ook ging ze een jaar naar de universiteit van Heidelberg. Ze wilde Duits leren in de stad waar de grote filosofe Hannah Arendt ooit gewoond heeft, na het einde van haar affaire met die andere grote filosoof: Martin Heidegger. Romantisch, vond Rouméas.

‘Een compromis kan de relatie van vertrouwen tussen twee partijen sterker maken’

‘Misschien vertel ik het te snel’, reageert ze. ‘Mijn onderzoek heeft me erg geholpen om een relatie van vertrouwen en respect met mijn familie te herstellen. Het was een transformatief proces. Toen ik op mijn achttiende vertrok, was ik een rebelse atheïst. Ik zag mijn familieleden als religieuze fundamentalisten, waardoor we niet meer vredig met elkaar konden praten. Al luisterend naar de pleitbezorgers van de interreligieuze dialoog, maakte ik mijzelf een meer pluralistische denkwijze eigen, en kwam ik meer open te staan voor religieuze ervaringen. Het is ons daarna gelukt om met elkaar een prachtige nieuwe, betekenisvolle relatie te ontwikkelen.’

Compromisonderzoek

Desondanks verruilde ze als filosofisch onderzoeker het religieuze voor het politieke. ‘Ik begon me bezig te houden met het ‘compromis’ als een vorm van besluitvorming en een oplossing voor conflicten. Mijn vraag als PhD-student was: wat maakt het sluiten van compromissen waardevol? Want we kunnen ook besluiten nemen door te stemmen, te overleggen, of door het over te laten aan een autoritaire derde partij. Ik heb een dissertatie van 500 pagina’s geschreven, alleen maar om die vraag te beantwoorden. En dat in het Frans.’ Ze lacht. ‘Niemand heeft het ooit gelezen.’

Wederzijdse opoffering

‘Als mensen hebben we een ambivalente relatie met het compromis. Aan de ene kant begrijpen we dat compromissen noodzakelijk zijn om samen te leven. Ik weet zeker dat ook jij vaak compromissen moet sluiten met je partner, of met je familie. Dat doe ik ook. Tegelijkertijd zien we een compromis als iets gênants, alsof je jezelf compromitteert. Een compromis sluiten is een verlies-verlies-situatie. Bij een compromis doen twee partijen een concessie, en dus verliezen ze beiden iets dat voor hun van waarde is om een overeenstemming te krijgen. Hierdoor blijven ze beiden ietwat teleurgesteld achter. Het sluiten van een compromis wordt gekenmerkt door een wederzijdse opoffering. “Ik offer iets op, jij offert iets op, en zo gaat het heen en weer, als een dans van concessies, en dankzij kleine aanpassingen bereiken we een evenwicht. En dat is de overeenstemming.”’

Vertrouwen

Een compromis begint en eindigt met vertrouwen. ‘De deugd van een compromis is dat het de relatie van vertrouwen tussen twee partijen sterker kan maken. Maar om dat punt te bereiken moet je wel het vermogen hebben vanuit andermans perspectief te kijken. Zit je vol vijandschap tegenover je

VERVOLG OP PAGINA 6 >

VERVOLG VAN PAGINA 5

opponent, dan zal je voluit voor je eigen voordeel gaan. In een sterk gepolariseerde context is het compromis daarom erg kwetsbaar en moeilijk te bereiken.'

Politieke partijen

Als politiek denker buigt Rouméas zich over de vraag hoe het sluiten van een compromis geruggesteund kan worden. De ene democratische staatsinrichting leent zich namelijk beter voor het compromis dan de andere: vergelijk het tweepartijenstelsel in de Verenigde Staten met de evenredige vertegenwoordiging in Nederland waar het bouwen van een coalitie de kwintessens is.
De schaduwzijde is dat politieke partijen kritiek kunnen verwachten als ze tijdens coalitieonderhandelingen 'te veel' inleveren. 'Dat is typisch voor de ambivalente kijk op het compromis', reageert Rouméas. 'Aan de ene kant worden compromissen gezien als een noodzakelijk onderdeel van democratische politiek, zelfs als waardevol. Aan de andere kant worden mensen die compromissen sluiten gezien als zwakke figuren met een gebrek aan integriteit. In het abstracte worden compromissen gekoesterd, maar in de praktijk worden ze veracht. Dat geldt niet alleen in Nederland.'

Deliberatieve platvormen

Samen met collega Anna Mikhaylovskaya onderzoekt ze ook digitale democratische platformen, zoals LiquidFeedback. 'Dit zijn deliberatieve platformen waarvoor burgers uitgenodigd worden te discussiëren over beleidsadviezen', verelt Rouméas. 'De PhD-student en ik denken na over hoe de opzet van zo'n platform kan helpen bij het sluiten van compromissen, bijvoorbeeld door compromis-scenario's te schetsen die burgers kunnen bekijken.'
In de Spaanse hoofdstad Madrid heeft de gemeenteraad het platform Decide Madrid opgericht, dat burgers budgettaire keuzes laat maken. Een vergelijkbare proef met 'participatieve budgettering' heeft gedraaid in de Groningse Oosterparkwijk, waar Élise Rouméas ook zelf woont. 'Dit wordt digitale democratie genoemd.'

Een conflictoplosser

'Ik word nooit zat van dit onderwerp', zegt de Franse filosofe. 'Ik denk dat het komt doordat ik zelf een conflictoplosser ben. Het blijft voor mij een erg persoonlijk onderwerp. De laatste 3,5 jaar werk ik op de Campus Fryslân als leidinggevende. Ik ben directeur van het bachelorprogramma Global Responsibility and Leadership geweest, ik ben het hoofd ad interim van het departement geweest. Compromissen zijn dagelijkse praktijk voor mij.'

FOTO REYER BOXEM

DE KOERS VAN SCHERPEN

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Kerstcadeau? Een nieuwe wind!

Een stabiele regering die de problemen gaat oplossen. Wat zou dat een fantastisch cadeau voor onder de kerstboom zijn. De formatie is nog maar net begonnen maar ik reken op een nieuwe wind met een regeringsploeg die gaat investeren in innovatie, wetenschap en hoger onderwijs en brute bezuinigingen achterwege laat.

Een ander kerstcadeautje dat ik graag zou uitpakken is een einde aan de doorgeschoten internationaliseringsdiscussie. Om de projecten in het kader van *Nij Begun* van de grond te krijgen hebben we al die jonge talenten hard nodig, waar ze ook vandaan komen. Dat onze studenten – nationaal en internationaal – een betaalbaar dak boven hun hoofd nodig hebben, spreekt voor zich. Als het komende kabinet onnodige woonregels afschaft, zou dat al heel veel schelen.

Ik hoop ook dat deze ploeg ons laat doen waar we goed in zijn. Bijvoorbeeld in de geplande, energiezuinige AI-fabriek hier in Groningen, die ervoor moet zorgen dat we digitaal onafhankelijk worden. De ontwikkelingen gaan razendsnel, maar AI is nog lang niet perfect. Ik vind het zelf een leuke uitdaging om chatbots die onzinnige antwoorden geven uit te dagen, totdat ze het opgeven. Meer dan eens gelukt. Dat zoveel mensen volledig vertrouwen op de antwoorden van chatbots, zoals voor de verkiezingen, is natuurlijk problematisch. En wat betekent de snelle AI-ontwikkeling voor ons onderwijs, voor onze cognitieve en creatieve vaardigheden? Juist daarom moeten we investeren in multidisciplinair onderzoek naar bijvoorbeeld algoritmes, cybersecurity, digitale geletterdheid en de ontwikkeling van traceerbare, verantwoordelijke AI-toepassingen. Dat willen we niet alleen vanuit technisch perspectief doen, maar samen met onderzoekers en studenten van ál onze faculteiten.

Nederland is een land van coalities en compromissen. Ook daar valt veel over te zeggen: lees maar het politiek filosofische openingsverhaal over compromissen. Ik weet dus best dat een nieuw kabinet niet al onze wensen zal vervullen. Toch heb ik hoop. Een goede onderzoeker gaat mee met de tijd. Wie had twintig jaar geleden kunnen bedenken hoe groot AI zou worden? Of hoeveel ons onderzoek naar andere batterijtechnieken kan betekenen voor de energietransitie? Kansen blijven komen en als universiteit staan wij klaar om op de volgende trein naar de toekomst te springen. Met die opwekkende gedachte wens ik jullie allemaal alvast een sprankelend nieuwjaar.

Jacquelien Scherpen rector magnificus